

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยซึ่งมีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างจากคนไทยพื้นราบโดยทั่วไป<sup>1</sup> อาศัยอยู่กระจัดกระจายตามภูเขาในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคเหนือและภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย ชาวเขาเหล่านี้มักสร้างปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ เช่นปัญหาการปลูกฝิ่น ปัญหาการทำลายป่าไม้และต้นน้ำลำธาร ปัญหาความปลอดภัยทางชายแดน ปัญหาทางศาสนาสังคมและการเมือง<sup>2</sup> ปัญหาดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยรีบด่วน เพราะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมวลชนทั้งประเทศ รัฐบาลจึงได้พยายามทุกวิถีทางที่จะพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาทุก ๆ ด้าน ในการพัฒนานั้นถือว่าการศึกษเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่ง การให้การศึกษแก่ชาวเขาจึงเป็นเรื่องสำคัญอันดับแรก แต่ปัญหาใหญ่ในการให้การศึกษแก่ชาวเขาก็คือ การขาดแคลนครู แต่เดิมกรมประชาสงเคราะห์ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่ซึ่งประกอบด้วยพนักงานอนามัย พนักงานเกษตรไปประจำตามหมู่บ้านชาวเขา และเนื่องด้วยขาดครู เจ้าหน้าที่เหล่านี้จึงต้องทำหน้าที่สอนหนังสือตามโรงเรียนชั่วคราวที่กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งขึ้นตามหมู่บ้านชาวเขาแต่ละแห่งด้วย แต่ก็ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร แม้จะมีการส่งครูพื้นราบหรือครูที่เป็นตำรวจชายแดนขึ้นไปสอนก็ยังประสบปัญหาซ้ำของหลายประการ เช่นครูพื้นราบไม่สามารถทนต่อสภาพความยากลำบากบนภูเขาได้ เมื่อขึ้นไปอยู่ได้ไม่นานก็ขอลาออก นอกจากนี้ครูที่ขึ้นไปสอน

<sup>1</sup>กรมประชาสงเคราะห์, การดำเนินงานบางประการเกี่ยวกับชาวเขาในประเทศไทย, 2516, หน้า 4. (อัครสำเนาะ).

<sup>2</sup>ชัจฉกัญ บุรุษพันธ์, ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2515), หน้า 114-116.

ยังปรากฏว่าภาคเทคนิควิธีการสอนที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเด็กชาวเขา และการขาดแคลนหนังสือแบบเรียนที่เหมาะสมกับเด็กชาวเขา เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กรมประชาสงเคราะห์ จึงประสงค์จะจัดอบรมผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาค้นการศึกษาขึ้น โดยคัดเลือกชาวเขาที่มีความรู้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไปเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมวิชาสามัญ และวิชาครูเบื้องต้น เพื่อช่วยสอนเด็กชาวเขาใหม่ทักษะทางภาษาไทย สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และพลานามัย เมื่อเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมเป็นการฝึกอบรมเป็นระยะเวลา 3 เดือนแล้ว และมีความรู้ความสามารถเป็นที่พอใจ กรมประชาสงเคราะห์จะโคจรบรรจุบุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาค้นการศึกษา ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นครูช่วยสอนตามโรงเรียนชั่วคราวของกรมประชาสงเคราะห์ต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะอนุกรรมการชาวเขาศึกษาการศึกษาและอนามัย จึงได้ขอความร่วมมือจากแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ดำเนินการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาขึ้น แผนกวิชาประถมศึกษาจึงได้วางโครงการเป็นงานวิจัย เรียกว่า "โครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา"<sup>3</sup> เริ่มตั้งแต่ปี 2515 โดยกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ได้คัดเลือกชาวเขาอายุระหว่าง 15 ถึง 40 ปี มีความรู้ชั้นประถมศึกษาขึ้นไปมารับการฝึกอบรมปีละ 1 รุ่น ๆ ละประมาณ 60 คน ระยะเวลาการอบรมนาน 3 เดือนระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึงวันที่ 31 มกราคม ของปีถัดไปจนกว่าจะได้จำนวนครูช่วยสอนเด็กชาวเขาคืบตามเป้าหมาย

การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาได้ดำเนินการมาแล้วรวม 2 รุ่น ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ สำหรับปี 2517 เป็นการฝึกอบรมรุ่นที่ 3 จัดขึ้น ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่างวันที่ 30 ตุลาคม 2517 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2518 โดยแบ่งการฝึกอบรมเป็นภาควิชาการและภาคปฏิบัติ ภาควิชาการประกอบด้วยความรู้

<sup>3</sup>แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครูศาสตร์, รายงานการวิจัยเรื่องการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา รุ่นที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: หน่วยผลิตเอกสารมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 6.

สามัญระคับขันประโยคประถมศึกษาคอนต้นวิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาพลานามัย และความรู้วิชาครูเบื้องต้นซึ่งเน้นวิธีสอนแต่ละวิชาดังกล่าว ภาคปฏิบัติประกอบควย การสาธิต การทดลองสอนแบบจุดภาค และการฝึกสอน วิทยากร ผู้ฝึกอบรมได้แก่นิสิตปริญญาโท แผนกวิชาประถมศึกษาและแผนกวิชาพลศึกษา จำนวน 7 คน ซึ่งจะเป็นวิทยากรผู้ฝึกอบรมประจำตลอดระยะเวลา 3 เดือน และวิทยากรเหล่านี้จะเป็นผู้วิจัยเฉพาะวิชาและวิธีสอนแต่ละวิชาดังกล่าวข้างตนควย

ผู้วิจัยการฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาวิชาพูดฟังภาษาไทย ได้เข้าร่วมโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาของแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยทำหน้าที่เป็นวิทยากรผู้ฝึกอบรมวิชาฟังและพูดภาษาไทย ทั้งนี้เพราะเห็นว่าภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการสื่อความคิดหรือติดต่อสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ส่วนใหญ่ใช้ทักษะการฟังและพูด ทักษะดังกล่าวชาวเขาซึ่งเรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจะมีโอกาสเรียนรู้และฝึกฝนเมื่อเข้าโรงเรียนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะชาวเขามีได้รับการฝึกฝนมาจากทางบ้านเหมือนภาษาของตนเอง เมื่อชาวเขาซึ่งเป็นชนหลายเผ่าพันธุ์ที่ไม่ได้พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวันแต่มีภาษาพูดแตกต่างกันไปในแต่ละเผ่าเรียนรู้และเข้าใจภาษาไทยจนสามารถใช้ติดต่อสื่อสารกับชนเผ่าอื่นได้ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจต่อกันในทุก ๆ เผ่า ทั้งยังสามารถติดต่อค้าขายกับคนไทยพื้นราบได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างชาวเขากับชาวพื้นราบลงอีกทางหนึ่งควย

ชาวเขาที่ได้รับการคัดเลือกมารับการฝึกอบรมนี้มีหลายเผ่า มีความแตกต่างกันในด้านภาษาพูด พื้นความรู้วิชาสามัญ และมีข้อบกพร่องในการฟังและพูดภาษาไทย เพราะไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน จึงจำเป็นที่ผู้รับการฝึกอบรมเหล่านี้จะต้องมีทักษะการฟังและพูดภาษาไทยอย่างถูกต้องชัดเจน และมีความรู้ความเข้าใจในเทคนิควิธีการสอนฟังและพูดภาษาไทยที่เหมาะสมสำหรับชาวเขาเสียก่อน จึงจะสามารถนำไปสอนเด็กชาวเขาในหมู่บ้านของตนอย่างได้ผล

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทดลองวิธีสอนฟัง และพูดภาษาไทย โดยใช้แนวการฝึกหัดครูตามหลักสูตรพิเศษของโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาของแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อทดลองใช้แบบเรียนวิชาภาษาไทยที่สร้างขึ้นสำหรับเด็กชาวเขา
3. เพื่อสร้างคู่มือครูสำหรับแบบเรียนดังกล่าวให้สมบูรณ์ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
4. เพื่อสร้างบทฝึกพูดประกอบแบบเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา
5. เพื่อแนะนำพัฒนาการของกองส่งเคราะห์ชาวเขาให้สามารถทำหน้าที่อบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาต่อไปได้

## สมมติฐานของการวิจัย

1. การฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขาโดยใช้หลักสูตรพิเศษ แบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขา บทฝึกพูดประกอบหนังสือแบบเรียน และคู่มือครูที่สร้างขึ้นจะทำให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความรู้ และทักษะการฟังและพูดภาษาไทยเพิ่มขึ้น และมีความสามารถในการสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา โดยความรู้และความสามารถดังกล่าวก่อนและหลังการฝึกอบรมมีความแตกต่างกัน
2. ผู้รับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือแบบเรียน เมื่อได้ใช้หนังสือแบบเรียนที่กำหนดให้
3. ผู้รับการฝึกอบรมกลุ่มเก่าหรือกลุ่มใหม่มีความมั่นใจในการสอนไม่แตกต่างกันเมื่อได้รับการฝึกอบรมและใช้หนังสือแบบเรียนที่กำหนดให้
4. ผู้รับการฝึกอบรมที่มีพื้นความรู้วิชาสามัญระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือสูงกว่า มีความมั่นใจในการสอนไม่แตกต่างกัน เมื่อได้รับการฝึกอบรมและใช้หนังสือแบบเรียนที่กำหนดให้
5. ผู้รับการฝึกอบรมที่เป็นฆราวาสหรือภิกษุสามเณรมีความมั่นใจในการสอนไม่แตกต่างกันเมื่อได้รับการฝึกอบรมและใช้หนังสือแบบเรียนที่กำหนดให้

## ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้คัดเลือกมาจำนวน 80 คน มีอายุเฉลี่ย 21.65 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุ 4.61 และตัวอย่างประชากรจำนวน 38 คน เคยได้รับการฝึกอบรมตามโครงการนี้มาแล้ว อีก 42 คน ไม่เคยรับการฝึกอบรมตามโครงการนี้
2. หลักสูตรที่ใช้ในการฝึกอบรมครั้งนี้เป็นหลักสูตรพิเศษที่สร้างขึ้นสำหรับผู้รับการฝึกอบรมโดยเฉพาะ
3. แบบเรียนวิชาภาษาไทยที่ใช้ในการฝึกอบรมครั้งนี้ แผนกวิชาประถมศึกษาสร้างขึ้นสำหรับนักเรียนชาวเขาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 3 รวม 3 เล่ม
4. การฝึกอบรมวิชาฟังและพูดภาษาไทยครั้งนี้ครอบคลุมเนื้อหาวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 4 ตามหลักสูตรพิเศษของแผนกวิชาประถมศึกษา
5. บทฝึกพูดประกอบแบบเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา จำนวน 40 บท ผู้วิจัยสร้างขึ้นสำหรับเด็กชาวเขาโดยเฉพาะ
6. คู่มือครูสำหรับการสอนฟัง และพูดภาษาไทย ใช้ประกอบแบบเรียนดังกล่าวในข้อ 3 โดยครอบคลุมเนื้อหาวิชาภาษาไทยในข้อ 4 และบทฝึกพูดประกอบแบบเรียนดังกล่าวในข้อ 5
7. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 3 เดือน ตั้งแต่วันที่ 30 ตุลาคม 2517 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2518
8. สถานที่ทดลอง  
ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน  
โรงเรียนบ้านแม่อาย ตำบลดงกอย อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน  
โรงเรียนสังวาลย์วิทยา ตำบลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน



## วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น สภาพทั่วไปของชาวเขา เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมประเพณี และการศึกษาของชาวเขา จากเอกสารสิ่งพิมพ์ สไลด์ ภาพยนต์ รายงานการวิจัยเกี่ยวกับชาวเขา เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิจัย
2. ฟังการบรรยายเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยผู้มีประสบการณ์ในการทำงาน คำนชาวเขา
3. เดินทางไปสำรวจสภาพทั่วไปของชาวเขาที่หมู่บ้านชาวเขา บริเวณศูนย์พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน และบริเวณใกล้เคียง เพื่อจะได้ทราบสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชาวเขา
4. ศึกษาหลักสูตรพิเศษสำหรับโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา และหนังสือแบบเรียนสำหรับเด็กชาวเขา ของแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. สร้างบทฝึกพูดประกอบแบบเรียนวิชาภาษาไทยเล่ม 1-3 เพื่อให้ฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา ซึ่งแต่ละบทจะบอกไว้ว่าให้ฝึกอะไรหรือเสริมบทเรียนบทใด บทฝึกพูดนี้สร้างเป็นบทสนทนาสั้น ๆ 40 บท ตามสถานการณ์สมมติจากสภาพการณ์ของชาวเขา
6. ปรับปรุงแก้ไขคู่มือครูวิชาภาษาไทย (ฟัง-พูด) สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ซึ่ง นายชัยบุระ เขียวสวัสดิ์กิจ ได้สร้างขึ้นเพื่อการวิจัยการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา เมื่อปีการศึกษา 2516 และสร้างคู่มือวิชาฟังและพูดภาษาไทย สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อใช้คู่กับหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา
7. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยแก่เด็กที่ไม่ได้พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน เช่น เด็กที่พูดภาษามาเลย์ เป็นต้น
8. เข้าร่วมฟังการบรรยายวิชาการ โดยศาสตราจารย์ อ่ำไพ สุจริตกุล สำหรับนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางในการสอนฟัง และพูดภาษาไทยแก่ผู้รับการฝึกอบรม

9. ทดลองสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทย แก่ผู้รับการฝึกอบรมตลอดเวลา 3 เดือน โดยใช้แนวการฝึกหัดครูตามหลักสูตรพิเศษดังกล่าวแล้ว

10. เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติ โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน เมื่อตัวอย่างประชากรซ้ำกันทุกรายการ ทดสอบค่า F (F-test) ทดสอบค่า t (t-test)

ความจำกัดของการวิจัย

ตัวอย่างประชากรที่เป็นตัวทดลอง กองส่งเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ได้คัดเลือกตามเกณฑ์ของกองส่งเคราะห์ชาวเขา ผู้วิจัยไม่สามารถสุ่มตัวอย่างประชากรได้เอง ฉะนั้นตัวอย่างประชากรจึงมีความแตกต่างกันทั้งพื้นฐานความรู้วิชาสามัญ ภาษา ประสบการณ์ และอายุ

ขอตกลงเบื้องต้น

1. ตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้มีทักษะในการฟังและพูดภาษาไทย และมีความสามารถในการสอนไม่แตกต่างกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทุกอย่างสามารถใช้ฝึกอบรมตัวอย่างประชากรได้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้

3. แบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม เป็นแบบทดสอบที่มีความแม่นยำเชิงเนื้อหา ตามหนังสือแบบเรียนที่สร้างขึ้นตามหลักสูตรพิเศษของแผนกวิชาประถมศึกษา

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ผู้รับการฝึกอบรมจะได้รับพื้นฐานทางการศึกษา ได้แนวคิด ค่านิยม ทักษะที่ดีและถูกต้องตามวัฒนธรรมไทยและเป็นพลเมืองดีของชาติ เพื่อจะได้ถ่ายทอดให้แก่เด็กชาวเขาต่อไป

2. ได้แนวคิดเป็นสิ่งประจักษ์ คือ บทฝึกพูดประกอบหนังสือแบบเรียนภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา คู่มือครู และเทคนิควิธีการสอนฟัง และพูดภาษาไทยที่เหมาะสมกับเด็กชาวเขา

3. เป็นประโยชน์ต่อการฝึกหัดครูในด้านการทดลองวิธีสอนภาษาไทยแก่เด็กที่ไม่ได้พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจนำไปทดลองสอนในภูมิภาคต่าง ๆ ที่พูดภาษาอื่น เช่น ส่วย โข่ง ขมุ และภาษามาเลย์ใน 4 จังหวัดภาคใต้ เป็นต้น

4. ผู้รับการฝึกอบรมจะสามารถเป็นครูสอนเด็กชาวเขาในโรงเรียนชั่วคราวของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาตามหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งจะเป็นผู้ประสานงานและเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าหน้าที่กับชาวเขานีกด้วย

5. จะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครูในถิ่นทุรกันดารได้ เมื่อทางราชการได้โอนโรงเรียนชั่วคราวของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาตามหมู่บ้านต่าง ๆ ไปเป็นโรงเรียนประชาบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยบรรจุผู้รับการฝึกอบรมที่มีประสบการณ์ในการสอนมาแล้วเป็นครูสอนในโรงเรียนนั้น ๆ ต่อไป

6. ผู้รับการฝึกอบรมจะมีทักษะในการฟังและพูดภาษาไทยเพิ่มขึ้นจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งจะทำให้มองเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยและก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นคนไทย

7. ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการช่วยเหลือชาวเขา สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังแสดงให้เห็นความร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ในด้านการศึกษาและการพัฒนาประเทศ

ศัพท์เฉพาะเรื่องและคำจำกัดความ

ครูช่วยสอนเด็กชาวเขา หมายถึงชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุระหว่าง 16-45 ปี ซึ่งกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ คัดเลือกมารับการฝึกอบรมเป็นเวลา 3 เดือน ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ตามโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา ซึ่งวิทยานิพนธ์นี้เรียกว่า ผู้รับการฝึกอบรม เมื่อจบการอบรมแล้ว กรมประชาสงเคราะห์จะส่งไปเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาด้านการศึกษาทำหน้าที่สอนตามโรงเรียนชั่วคราวในหมู่บ้านชาวเขา

เด็กชาวเขา หมายถึงชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่ในวัยเรียนที่เจ้าหน้าที่พัฒนาและ



สงเคราะห์ชาวเขาชักชวนให้เขาเรียนในโรงเรียนชั่วคราวที่กรมประชาสงเคราะห์ตั้งขึ้นตามหมู่บ้าน เด็กชาวเขาเหล่านี้ไม่ได้พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน และมีขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเชื่อแตกต่างไปจากเด็กไทยพื้นราบ

หลักสูตรพิเศษ หมายถึงหลักสูตรสำหรับโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา ที่แผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สร้างขึ้นใช้ในโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา ประกอบด้วยความรู้ภาควิชาสามัญและความรู้ภาควิชาครูเบื้องต้น

หนังสือแบบเรียน หมายถึงหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา ที่แผนกวิชาประถมศึกษาสร้างขึ้นโดยยึดหน่วยการสอนทั้ง 5 เป็นแกนกลาง รวม 3 เล่ม

บทฝึกพูดประกอบหนังสือแบบเรียน หมายถึง บทสนทนาสั้น ๆ 40 บท ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา โดยครอบคลุมเนื้อหาสาระในหนังสือแบบเรียนภาษาไทยทั้ง 3 เล่ม

คู่มือครู หมายถึงบันทึกการสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทยที่เสนอแนะ ความมุ่งหมาย เนื้อเรื่อง กิจกรรมการสอน อุปกรณ์ อุปกรณ์และการประเมินผลไว้อย่างละเอียด เพื่อใช้คู่กับหนังสือแบบเรียน ซึ่งผู้รับการฝึกอบรมจะสามารถนำไปใช้สอนเด็กชาวเขาได้ทันที เมื่อออกไปปฏิบัติหน้าที่เป็นครูช่วยสอนเด็กชาวเขา

กลุ่มเก่า หมายถึงผู้รับการฝึกอบรมที่เคยรับการฝึกอบรมตามโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขามาแล้วในรุ่นก่อน และมารับการอบรมครั้งนี้ มีจำนวน 38 คน เป็น ขรราวาส 33 คน พระภิกษุ 1 รูป และสามเณร 4 รูป

กลุ่มใหม่ หมายถึงผู้รับการฝึกอบรมที่ไม่เคยรับการฝึกอบรมตามโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา มีจำนวน 42 คน เป็นขรราวาส 26 คน พระภิกษุ 7 รูป และสามเณร 9 รูป

กลุ่มเก่าเก่ง หมายถึงผู้รับการฝึกอบรมกลุ่มเก่าและได้คะแนนในการทดสอบวิชาคณิตศาสตร์ และวิชาอ่านและเขียนภาษาไทย อยู่ในเกณฑ์สูงมีจำนวน 24 คน

กลุ่มเก่าอ่อน หมายถึงผู้รับการฝึกอบรมกลุ่มเก่า และได้คะแนนในการทดสอบวิชาคณิตศาสตร์ และวิชาอ่านและเขียนภาษาไทย อยู่ในเกณฑ์ต่ำมีจำนวน 14 คน

กลุ่มใหม่ เก่ง หมายถึงผู้รับการฝึกอบรมกลุ่มใหม่และไต่คะแนนในการทดสอบวิชา  
คณิตศาสตร์และวิชาอ่านและเขียนภาษาไทย อยู่ในเกณฑ์สูงมีจำนวน 26 คน

กลุ่มใหม่อ่อน หมายถึงผู้รับการฝึกอบรมกลุ่มใหม่ และไต่คะแนนในการทดสอบวิชา  
คณิตศาสตร์ และวิชาอ่านและเขียนภาษาไทยในเกณฑ์ต่ำ มีจำนวน 16 คน

การสำรวจและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

## 1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาในประเทศไทย

ชาวเขาในประเทศไทยมีประมาณ 500,000 คน ประกอบด้วยเผ่าต่าง ๆ  
ประมาณ 23 เผ่า<sup>4</sup> เผ่าใหญ่ ๆ ที่สำคัญมี 6 เผ่า คือ แม่ เย้า มุซอ ลีซอ อีกอ  
และกะเหรี่ยง เผ่ากะเหรี่ยงมีมากที่สุดคือ ร้อยละ 44.8 และเผ่าอีกอน้อยที่สุดคือร้อยละ  
2.3<sup>5</sup> ความหนาแน่นของประชากรชาวเขาตัวเฉลี่ย 2.5 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร ใน  
ทางมนุษยวิทยาแบ่งชาวเขาได้เป็น 2 พวก คือ พวกตระกูล จีน-ทิเบต (Sino-Tibetan  
stock) ไคแก แม่และเย้า กับพวกตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman Stock)  
ไคแก มุซอ ลีซอ อีกอ และกะเหรี่ยง ผู้สนใจจะศึกษาสภาพความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ  
สังคม และการศึกษาของชาวเขาได้จากวิทยานิพนธ์ในโครงการฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็ก  
ชาวเขารุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกล่าวถึงชาวเขาเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ  
ภาษาเท่านั้น

## 2. ภาษาของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

2.1 แม่ พวกแม่ไม่มีภาษาที่แน่นอน แม่ทั้งสามเผ่า (แม่ลาย, แม่ดอก,

<sup>4</sup>ทวีป คำรังสฤษดิ์, "ชาวป่าชาวเขาในประเทศไทย," ปัญหาชาวเขาในประเทศไทย  
(โรงเรียนเสนาธิการทหาร, กองบัญชาการทหารสูงสุด, 2515), หน้า 1 (อัคราเนา).

<sup>5</sup>คณะสำรวจสหประชาชาติ, รายงานการสำรวจความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม  
ในอาณาบริเวณที่ปกคลุมของประเทศไทย (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี,  
2511), หน้า 13.

แม้วคำ) พุคภาษาอย่างเดียวกันซึ่งคล้ายภาษาจีนกลางหรือจีนฮ่อ แม้วภาษาจีนมากกว่าภาษาอื่น ถัดมาคือภาษาลาว-ไทย มีส่วนน้อยทางตอนใต้ที่เข้าใจภาษาไทยแม้วที่เชียงใหม่ มีภาษาชาน (Shan) เป็นภาษาสำคัญที่สอง ชาวแม้วเองเชื่อว่าเดิมพวกเขามีหนังสือเหมือนกัน เหตุที่กลายเป็นชนชาติที่ไม่มีหนังสือเพราะต้องอพยพเร่รอนหนีภัยสงครามซึ่งตรงกับคำยืนยันของมิชชันนารีที่ว่า พวกเขาโบราณมีภาษาเขียนเหมือนภาษาจีน แต่ว่าแม้วในปัจจุบันในประเทศไทยไม่ได้ใช้กันนานแล้ว<sup>6</sup>

2.2 เย่า ภาษาเย่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาษาแม้วมากกว่าภาษาอื่น ๆ แต่ทั้งสองภาษามีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด จัดอยู่ในกลุ่มจีน-ทิเบต (Sino-Tibetan) ภาษาเย่าเป็นภาษาที่มีเสียงสูงต่ำมากเป็นคำเดี่ยวโดด ๆ ใ้กรมีอิทธิพลจากจีนมาก ไม่มีภาษาเขียนเป็นแบบของตนเอง แต่ใช้อักษรจีนเขียนภาษาเย่าและอ่านออกเสียงเป็นภาษาเย่าแทรก ภาษาของเย่าในแต่ละท้องถิ่นอาจไม่เหมือนกันทีเดียวนัก บางท้องถิ่นนำเอาภาษาจีนฮ่อซึ่งอยู่ใกล้เข้ามาใช้ก็มี หนังสือที่เขียนด้วยตัวอักษรจีนของเย่าบันทึกเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา การอพยพโยกย้าย บทเพลง และคำสวดของผู้ทำหน้าที่เป็นหมอผี<sup>7</sup>.

2.3 มูเซอ มูเซอ พุคภาษาทิเบต-พม่า (Tibeto-Burman) ซึ่งออกเสียงคำพยางค์เดี่ยว มีเสียงสูงต่ำแตกต่างกันออกไป 3 เสียง ภาษาพุกมีส่วนคล้ายคลึงกันกับคำในภาษาพม่า และคล้ายภาษาประจำเผ่าลีซอ และอีก้อมมาก คำบางคำยืมมาจากไทยใหญ่ และจากถิ่นเดิมในจีน ผู้ชายมูเซอส่วนมากชอบพูดภาษาไทยใหญ่มากกว่าภาษายูนาน และพวกที่มาจากพม่าก็พูดภาษาพม่าได้คือขอ ๆ กันกับที่สามารถอ่านเขียนอักษรโรมัน ที่พวกหมอสอนศาสนาสอนให้ แต่การที่มูเซอไม่สามารถออกเสียงพยัญชนะตัวสุดท้ายของคำทำให้ประสบความสำเร็จลำบากในการหัดพูดภาษาไทยให้ได้<sup>8</sup>

<sup>6</sup>กรมประชาสงเคราะห์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าแม้ว หน้า 34. (อัครสำเนา).

<sup>7</sup>ชอบ คชานันต์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าเย่า หน้า 4. (อัครสำเนา).

<sup>8</sup>พินิจ พิชัยกัลป์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่ามูเซอ หน้า 5. (อัครสำเนา).

2.4 ลีซอ ลีซอในประเทศไทยมีแต่ภาษาพูดไม่มีภาษาเขียน บทสวดอ้อนวอน เซนสรวงบุชาผี ทองจกจำกันเป็นทอด ๆ ลงมา ภาษาลีซอจัดอยู่ในกลุ่มภาษาที่เรียกว่าทิเบต-พม่า (Tibeto - Burman) บางคำในภาษาลีซอไม่สามารถเขียนสะกดเป็นภาษาไทยได้ เพราะไม่มีเสียงสระและวรรณยุกต์ ลีซอเอาคำศัพท์ ภาษามูเซอ จีนฮ่อ อีกอ และภาษาไทยพื้นเมืองรวมเข้าด้วยกัน พวกลีซอ สามารถพูดภาษาไทยพื้นเมืองทางเหนือและภาษามูเซอได้เป็นจำนวนมาก สำหรับลีซอในพม่ามีพวกมิชชันนารีได้คิดวิธีเขียนขึ้น<sup>9</sup>

2.5 อีกอ อีกอมีมีภาษาของตนเองต่างหากจัดอยู่ในกลุ่มตระกูลทิเบต-พม่า (Tibeto - Burman) เป็นสาขาของชนชาติโล-โล จึงมีความสัมพันธ์ทางภาษากับพมามูเซอ และลีซอด้วย อีกอมีภาษาของตนเองก็จริงแต่ไม่มีตัวอักษรใช้ อีกอในประเทศไทยโดยเฉพาะผู้ชายสามารถพูดภาษาจีนยูนาน ภาษามูเซอ และภาษาไทยใหญ่ได้ มีน้อยคนที่พูดภาษาไทยเหนือ (คำเมือง) และไม่กี่คนที่พูดภาษาไทยกลางได้ คำนำหน้านามของชาวอีกอทั้งหลาย และชายชั้นคนควยคำว่า "อา" นามผู้ชายเช่น อาหั่ว อาพี อาคำ วลา นามของผู้หญิงเช่น อาดู อามี อามีเคอะ ฯลฯ<sup>10</sup>

2.6 กะเหรี่ยง ปีเตอร์ อินตัน<sup>11</sup> กล่าวถึงภาษากะเหรี่ยงว่า โดยทั่วไปเขาใจกันว่า ภาษากะเหรี่ยงอยู่ในตระกูลภาษา จีน-ทิเบต (Sino - Tibetan) แต่บางคนได้จัดให้ภาษากะเหรี่ยงอยู่ในตระกูลภาษาทิเบต-พม่า (Tibeto - Burman) แต่ปัจจุบันเป็นที่กระจ่างชัดว่า ภาษากะเหรี่ยงโป (Pwo) และ เพา (Pao) เป็นแขนงเดียวกัน ส่วนภาษากะเหรี่ยงสะกอ (Skaw) และภาษากะเหรี่ยงอื่น ๆ ทางตะวันออกของภูเขาพม่าเป็นอีกแขนงหนึ่ง ลักษณะสำคัญของภาษากะเหรี่ยง คือตำแหน่งของคำที่ใช้ในประโยคใช้แบบ

<sup>9</sup> ประเสริฐ ชัยพิภุสิต, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับชาวเขาเผ่าลีซอ หน้า 15. (อัครสำเนา).

<sup>10</sup> ขอบ ลซาอนันต์, อีกอ ศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย หน้า 8. (อัครสำเนา).

<sup>11</sup> ปีเตอร์ อินตัน, กะเหรี่ยงโปในภาคเหนือของประเทศไทย หน้า 14 - 15. (อัครสำเนา).



เดียวกับภาษาอังกฤษ กล่าวคือมีประธาน กริยา และกรรม ภาษากะเหรี่ยงเป็นภาษาที่มีพยางค์เดี่ยว แต่ละพยางค์มีความหมายในตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งคล้องจองหรือสัมพันธ์กับอีกพยางค์หนึ่งหรือหลายพยางค์รวมกันขึ้นเป็นไวยากรณ์หรือผสมกันเป็นส่วนหนึ่งของประโยคคำพูดทั้งหมด

พวกกะเหรี่ยงชอบใช้คำคู่ที่เรียกว่า "คำพ่อคำแม่" ซึ่งอาจแยกหรือรวมกันอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งของประโยคก็ได้ คำที่เป็นคำคู่ไม่ว่าจะเป็นคำนาม กริยา หรือ วลี จะช่วยขยายความหมายของคำให้ชัดเจนขึ้น อีกทั้งยังทำให้ภาษากะเหรี่ยงมีถ้อยคำสำนวนดี และมีสำเนียงไพเราะอีกด้วย

ภาษากะเหรี่ยงสะกอมี 6 เสียงเหมือนกับภาษากะเหรี่ยงโป ตัวอักษรภาษาสะกอมีพยัญชนะ 25 ตัว สระ 10 ตัว การออกเสียงแต่ละตัวเน้นหนักและกระโชกโศกฮาก ส่วนภาษาโปและภาษาตองกู (Toungoo) อื่น ๆ มีเสียงขึ้นจมูกและเสียงต่างออกไป พวกนี้จะมีตัวอักษรที่ภาษาสะกอ ไม่มี เช่น ก(G) จ(J) ซ(Z) และ ดจ(DJ) ซึ่งไม่มีในภาษาอังกฤษควย ภาษามอพกา (Mopgha) มีอักษร ฟ(F) ซึ่งออกเสียงสระอะสูงมาก ภาษาสะกอจะไม่มีตัว ก(G) จ(J) ว(V) หรือ ซ(Z) พวกนี้จะไม่ออกเสียงสระอะสูงในตัวอักษร ค(K) ท(T) และ พ(P) แต่จะออกเสียงหนักโดยกดลิ้นคั้นเพดานออกมาเป็นเสียงพยัญชนะประสมซึ่งไม่มีในประโยคของภาษาทางตะวันตก

ภาษาสะกอไม่มีประพันธสรรพนามที่เหมาะสม คำสันชาน ลิว (Leu) ทำหน้าที่โดยตรงในการกล่าวถึงบุรุษที่สาม เช่นเดียวกับทำหน้าที่เป็นคำบุพบท หรือคำบุพบทผสม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญอันสุดท้ายของภาษานี้ คำสรรพนามที่ยอนกล่าวถึงตัวผู้พูดเอง เป็นสำนวนอย่างหนึ่งของภาษาสะกอ นิยมสรรพนามจะมีคำนำหน้านามที่ระบุแน่นอน จำนวนอุปสรรคหรือคำคุณศัพท์จะใช้เป็นตัวเลขกับสิ่งที่ไขบอกจำนวนตัวเลข คำอุปสรรคที่บอกจำนวนแต่ละคำจะถูกใช้แทนลักษณะนาม ซึ่งเหมือนกับภาษาอังกฤษที่ว่า วัวควาย 5 ตัว หรือ ขนมปัง 4 ก้อน คำกริยาจะถูกใช้แบบกรรรมกริยา และถ้าไม่มีกรรรมที่เหมาะสมในการแสดงลักษณะจำนวน จะมีคำว่า "ตา" (Ta) เพิ่มเข้ามาช่วยขยายควย กริยาช่วยจะใช้กับคำคุณศัพท์ ประโยคปฏิเสธที่ซ้อนกันจะใช้คำกริยาตามหลัง



### 3. รายงานการวิจัยและวรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากประเทศไทยมีลักษณะทางภูมิศาสตร์แตกต่างกันไปในแต่ละภาคจึงทำให้ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ อาชีพ ขนบประเพณี วัฒนธรรม และภาษาพูดแตกต่างกันออกไป จนถึงกับประชาชนบางท้องถิ่นไม่ได้พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน "ชาวไทยในท้องถิ่นบางแห่งของจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ พูดภาษาเขมร ส่วย เยอร์"<sup>12</sup>ชาวไทยในสี่จังหวัดภาคใต้พูดภาษามลายู ชาวเขาทางภาคเหนือและภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยมีภาษาพูดของตนเองแตกต่างกันไปตามเผ่า ความแตกต่างกันในเรื่องขนบประเพณีวัฒนธรรม และภาษาพูดของกลุ่มชนเหล่านี้ ก่อให้เกิดทัศนคติและความเชื่อต่อความเป็นคนไทยในทางที่ผิด จึงเป็นโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามเขาแทรกแซงได้ง่าย เพื่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ รัฐบาลจึงพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความเชื่อผิดดังกล่าว เพื่อให้กลุ่มชนเหล่านี้เกิดความรู้สึกเป็นคนไทย วิธีหนึ่งก็คือทำให้กลุ่มชนเหล่านี้มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน แต่การที่จะสอนภาษาไทยให้แก่มวลชนที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันให้ได้ผลนั้น ต้องอาศัยการศึกษาคนคว่ำ วิจัย เพื่อให้พบหลักการและเทคนิคที่ได้ผลแท้จริง แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าเสียดายที่มีผู้คนคว่ำ วิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไว้น้อย

ปี 2516 สำเร็จ วรรณคดี<sup>13</sup> ได้ทำการวิจัยการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา โดยมีวัตถุประสงค์

<sup>12</sup>ชัยบุระ เขียวสวัสดิ์กิจ, "การฝึกอบรมครูช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาการฟังและการพูดภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 19.

<sup>13</sup>สำเร็จ วรรณคดี, "การสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

เพื่อทดลองฝึกอบรบผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา ให้มีความสามารถสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็ก  
ชาวเขา เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ หลักสูตรพิเศษ หนังสือแบบเรียน คู่มือครู แบบทดสอบ  
สอบ แบบประเมินผลการฝึกสอน กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ จำนวน  
57 คน ระยะเวลาฝึกอบรบ 3 เดือน ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับการฝึกอบรมมีพัฒนาการด้าน  
ความรู้ และการสอนฟัง และพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ  
พจนีย์ ลิมานุวัฒน์<sup>14</sup> ได้ทำการวิจัยการสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็กชาว  
เขา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการเกี่ยวกับสำเร็จ วรรณคดี โดยมิตถุประสงค์เพื่อห  
ทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา ให้มีความสามารถสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็ก  
ชาวเขา ใช้เครื่องมือในการวิจัยและตัวอย่างประชากร เช่น เกี่ยวกับการวิจัยของสำเร็จ  
วรรณคดี แต่ใช้อุปกรณ์และวิธีสอนสำหรับการสอนอ่านและเขียนภาษาไทย ผลการวิจัย  
พบว่า ผู้รับการฝึกอบรมมีพัฒนาการด้านความรู้และการสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็ก  
ชาวเขา การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ

ปี 2517 ชัยบุระ เขียรสวัสดิ์กิจ<sup>15</sup> ได้ทำการวิจัยการฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็ก  
ชาวเขาในการสอนการฟังและการพูดภาษาไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการฝึกอบรมครูช่วย  
สอนเด็กชาวเขา รุ่นที่ 2 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขา ให้  
มีความสามารถในการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา และเพื่อทดลองใช้แบบเรียน  
ภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขาของแผนกวิชาประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่  
หลักสูตรพิเศษ หนังสือแบบเรียน บทเรียนประกอบหนังสือแบบเรียน คู่มือครู แบบทดสอบ  
แบบนิเทศการฝึกสอนแบบปรนัย แบบประเมินผลการฝึกสอน แบบประเมินผลหนังสือแบบเรียน  
กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่กรมประชาสงเคราะห์ คัดเลือกจำนวน  
55 คน ระยะเวลาฝึกอบรม 3 เดือน ผลการวิจัยพบว่าผู้รับการฝึกอบรมมีพัฒนาการด้าน

002762

<sup>14</sup>พจนีย์ ลิมานุวัฒน์, "การสอนอ่านและเขียนภาษาไทยแก่เด็กชาวเขา" (วิทยานิพนธ์  
ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

<sup>15</sup>ชัยบุระ เขียรสวัสดิ์กิจ, เรื่องเดิม.

วิชาการ วิชาครู เบื้องต้นและการสอน การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ ผู้รับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาในหนังสือแบบเรียนทั้งยังมีความมั่นใจในการสอนทุกเรื่อง

เสริมศรี ญาณะจारी<sup>16</sup> ได้ทำการวิจัยการฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาการอ่านภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาให้มีความสามารถในการสอนวิชาการอ่านภาษาไทยให้แก่เด็กชาวเขา และเพื่อทดลองใช้หนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขาของแผนกวิชาประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ หลักสูตรพิเศษ หนังสือแบบเรียน คู่มือครูแบบทดสอบ แบบบันทึกการสอนแบบปรนัย แบบประเมินผลการฝึกสอน แบบประเมินผลหนังสือแบบเรียน ไขกุ่มตัวอย่างประชากร เช่นเดียวกับกับการวิจัยของชัยบุระ เขียรสวัสดิ์กิจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับการฝึกอบรมมีพัฒนาการด้านความรู้ และการสอนวิชาการอ่านภาษาไทยอยู่ในเกณฑ์ดี การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ ผู้รับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือแบบเรียน และมีความมั่นใจในการสอนทุกเรื่อง

ภัทรา ตุลาธนะ<sup>17</sup> ได้ทำการวิจัยการฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาการเขียนภาษาไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการทดลองฝึกอบรมครูช่วยสอนเด็กชาวเขา เช่นเดียวกับกับการวิจัยของ ชัยบุระ และเสริมศรี มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อทดลองฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาให้มีความสามารถในการสอนเขียนภาษาไทยให้แก่เด็กชาวเขา และเพื่อทดลองใช้หนังสือแบบเรียนภาษาไทยสำหรับเด็กชาวเขา ของแผนกวิชาประถมศึกษา ใช้เครื่องมือในการวิจัยและตัวอย่างประชากร เช่นเดียวกับกับการวิจัยของเสริมศรี ญาณะจारी แต่ใช้อุปกรณ์และวิธีสอนสำหรับการเขียนภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า ผู้รับการฝึกอบรมมีพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะ และการสอนเขียนภาษาไทยอยู่ในเกณฑ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

<sup>16</sup>เสริมศรี ญาณะจारी, "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาการอ่านภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

<sup>17</sup>ภัทรา ตุลาธนะ, "การฝึกอบรมผู้ช่วยครูสอนเด็กชาวเขาในการสอนวิชาการเขียนภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประถมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ ผู้รับการฝึกอบรมมีความเข้าใจเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนและมีความมั่นใจในการสอนทุกเรื่อง

ปี 1967 เพนฟิลด์ (Penfield) และ มาราสคูโล (Marascuilo)<sup>18</sup> ได้ทำการวิจัยทักษะพื้นฐาน 11 ประการในการฟังเพื่อสื่อความหมายไปถึงการอ่าน การพูด และการเขียน อันจะเป็นประโยชน์ในการเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงทักษะการฟังด้วยการฝึกฝน และเพื่อต้องการทราบว่าความแตกต่างทางภาวะเศรษฐกิจสังคม และเพศมีส่วนสัมพันธ์กับทักษะดังกล่าวหรือไม่ ตัวอย่างประชากรสุ่มมาจากนักเรียนเกรด 2 จำนวน 15 ห้องเรียน เกรด 5 จำนวน 19 ห้องเรียน ในอะลาแบมา รัฐแคลิฟอร์เนียทั้ง 2 เกรด ต่างก็แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ทำการสอนโดยครูผู้มีความรู้และมีความสนใจในการฝึกทักษะการฟังโดยเฉพาะ ระยะเวลาในการฝึกทำเป็นช่วงสั้น ๆ โดยให้นักเรียนฟังเทปบันทึกเสียงซึ่งเป็นเครื่องมือฝึกทักษะทั้ง 11 ประการ หลังจากนั้นให้นักเรียนทำข้อทดสอบ 33 ข้อ ซึ่งมุ่งวัดทักษะพื้นฐาน แล้วจึงนำไปวิเคราะห์หาค่าสถิติโดยการหาค่าความแปรปรวน (Variance) เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการฝึกครั้งนี้ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนเกรด 2 ได้ผลดี นักเรียนเกรด 5 ได้ผลอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง การวิจัยครั้งนี้ได้ผลสมความมุ่งหมาย และพบความสัมพันธ์บางประการเกี่ยวกับทักษะการฟังอันสืบเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม เพศ และความสนใจ กล่าวคือ เพศไม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ทางด้านทักษะทางภาษา กลุ่มที่มีภาวะเศรษฐกิจ สังคมสูงพอใจในการฝึกแบบนี้ และความแตกต่างกันของภาวะเศรษฐกิจ สังคม ไม่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนในการฝึกครั้งนี้

ทฤษฎีและหลักการสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทย

ในจำนวนทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะ คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียนนั้น การฟังและการพูดเป็นทักษะที่มนุษย์ใช้สื่อความหมายในชีวิตประจำวันมากกว่าการอ่านและการเขียน จะ

<sup>18</sup>

D.A. Penfield and Marascuilo, "Learning to Listen: An Experimental Study," Educational Research, 14 (June, 1972) p. 220-224.



เห็นได้ว่าตั้งแต่ต้นจนจนถึงเขานอน การดำเนินชีวิตของมนุษย์เราไม่จะเป็นการทำงาน การประกอบอาชีพ การติดต่อกับบุคคลอื่น หรือแม้แต่การพักผ่อนหย่อนใจก็ตาม จะผูกพันอยู่กับการฟังและการพูดเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้จะมีการอ่านและการเขียนบ้างก็เป็นส่วนน้อย สมบูรณ์ พรธนาภพ<sup>19</sup> อ้างถึงการวิจัยคนควาการใช้ทักษะทั้ง 4 ดังกล่าว ในชีวิตประจำวันของแรงกิน (Rankin) ว่าในวันหนึ่งมนุษย์ใช้ทักษะฟัง 45% ใช้ทักษะพูด 30% ใช้ทักษะอ่าน 16% และใช้ทักษะเขียน 9% จากผลการคนควานี้แสดงว่าในวันหนึ่ง มนุษย์ใช้เวลาไปในการฟังและพูดถึง 75% เวลาที่เหลือใช้ไปในการอ่านและเขียน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการฟังและการพูดเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์

### การฟัง

การฟัง หมายถึงการคนควาหาความหมายที่แท้จริงจากผู้พูด ซึ่งมีความหมายกว้างกว่าการได้ยิน เพราะมนุษย์อาจได้ยินเสียงต่าง ๆ โดยไม่ได้ตั้งใจก็ได้แต่การฟัง เป็นการได้ยินที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจที่จะคนควาหาความหมายจากเสียงที่ได้ยิน การฟังจึงรวมการได้ยินเข้ากับความตั้งใจ การฟังที่ดีมีประโยชน์อย่างยิ่งในการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจต่อกัน และควยเหตุที่การฟังเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นยิ่ง จึงควรที่มนุษย์จะได้ฝึกฝนให้ดีขึ้นในตนและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น จากการสำรวจการเรียนภาษาของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมปลายแห่งหนึ่ง พบว่านักเรียนใช้เวลาเพื่อการฟังถึง 48% การพูด 23% การอ่าน 16% และการเขียน 13%<sup>20</sup> นักการศึกษาอีกผู้หนึ่งได้สังเกตเด็กในชั้นประถมศึกษาปรากฏว่า

<sup>19</sup> สมบูรณ์ พรธนาภพ, โน้ตประกอบการสอนวิชาภาษาศิลป์ในโรงเรียนประถมศึกษา หน้า 66 (อัครสำเนา).

<sup>20</sup> หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, เทคนิคการพูดและการฟัง (พิมพ์ครั้งที่ 2, นครหลวงกรุงเทพธนบุรี: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2515), หน้า 70.



ในเวลา 5 ชั่วโมง ที่เด็กอยู่ในชั้นใช้เวลาดังกล่าวมากกว่า 2 ชั่วโมงครึ่ง<sup>21</sup> แสดงว่า ในการเรียน นักเรียนต้องอาศัยการฟังเป็นอันมาก ดังนั้นเพื่อให้การสอนภาษาแก่เด็กบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ จึงควรฝึกทักษะการฟังให้เกิดขึ้นในตัวเด็กด้วย

ความมุ่งหมายในการสอนฟัง ในการสอนฟังนั้นย่อมมุ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กได้รับทักษะในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การตั้งใจฟัง
2. ความสามารถในการจับใจความฟังอย่างใดเรื่องใดราว จับใจความสำคัญได้สรุปได้
3. ความสามารถในการคิดแปลงเรื่องจากที่ฟังเพื่อนำไปใช้ มิใช่เพียงแต่ฟังแล้วจำได้ แต่ฟังแล้วยังสามารถรวบรวมเรื่องราวเพื่อให้เป็นหมวดหมู่ใหม่ได้อย่างถูกต้อง
4. ความสามารถในการฟังอย่างใช้วิจารณญาณ ฟังโดยคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรองเรื่องที่ฟังว่าถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงใด
5. มารยาทในการฟัง นอกจากตั้งใจฟังแล้วยังแสดงว่าสนใจและเอาใจใส่ตลอดจนการซักถามและโต้ตอบ
6. เสริมสร้างความสนใจ เมื่อได้ฟังแล้วยังก่อให้เกิดนิสัยอยากรู้ อยากเห็น อยากรู้กันคว่าในเรื่องนั้นต่อไป
7. เสริมสร้างรสนิยมในการฟัง รู้จักเลือกฟังในสิ่งที่มีประโยชน์<sup>22</sup>

<sup>21</sup> รongรัตน์ อิศรภักดี และ เทือก กุสุมา ณ อยุธยา, "วิชาภาษาไทย ตอน 1," วิธีสอนภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2516), หน้า 77.

<sup>22</sup> สมบูรณ์ พรธนาภพ, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

## ประเภทของการฟัง

1. การฟังคำอธิบายและคำสั่ง ในชีวิตประจำวันมนุษย์มักใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการฟังคำอธิบายและคำสั่ง เช่น นักเรียนฟังคำอธิบายเกี่ยวกับการเรียนจากครู การบรรยายลักษณะสิ่งของ สถานที่และชี้ทาง การรับฟังคำสั่งจากผู้นบังคับบัญชา เป็นต้น การฟังคำอธิบายและคำสั่งจึงมีความจำเป็นซึ่งควรจะได้รับการฝึกฝนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การฝึกอาจทำได้โดยออกคำสั่งหรือให้คำอธิบายเพียงครั้งเดียว และถ้าจะต้องมีการทบทวนคำสั่ง ผู้ฟังควรเป็นผู้ทวนคำสั่งนั้น ในการฝึกผู้ฝึกจะต้องแน่ใจว่าผู้ฟังกำลังตั้งใจฟัง คำสั่งหรือคำอธิบายต้องชัดเจน ไม่สลับซับซ้อน ผู้ฝึกจะต้องเข้าใจสิ่งที่คนสั่งหรืออธิบายอย่างแท้จริง และควรใช้คุณสมบัติเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพพจน์

2. การฟังเพื่อส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การฟังเพื่อส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นทักษะที่สูงสุดในกระบวนการฟังทุกประเภท การฟังแบบนี้ผู้ฟังจะต้องรู้จักใช้ความคิดคำนึงของตนเอง แสดงความรู้สึกหรือสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างขึ้นจากคำแนะนำของผู้พูด กิจกรรมที่จะช่วยผู้ฟังในด้านความคิดสร้างสรรค์ได้แก่ การให้ภาพภาพในระหว่างที่ฟังนิทาน การอ่านทำนองเสนาะ หรือฟังบทเพลงจากวรรณคดี หรือให้ผู้ฟังใช้วัสดุบางอย่าง เช่น เปลือกไข่ ทำเป็นตัวละครหรือทำเป็นสิ่งของตามที่ได้ฟังคำบรรยายลักษณะของสิ่งนั้น

3. การฟังเพื่อรายงานต่อผู้อื่น ผู้ฟังที่มีความสามารถจะต้องมีทักษะในการฟังเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีผู้เล่าให้ฟังเพื่อนำไปเล่าให้ผู้อื่นฟังอีกต่อหนึ่ง ทักษะในการฟังเพื่อเล่าต่อมีความสำคัญจำเป็นมากในการสนทนา การเล่านิทาน การรายงานข่าว รายงานอุบัติเหตุ การให้การในศาลและการเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะมักปรากฏอยู่เสมอว่า ผู้ฟังมักจะถ่ายทอดข้อความหรือเรื่องราวที่ได้ฟังมาผิดแผกไปจากเรื่องเดิม ซึ่งแสดงว่ายังขาดทักษะในการฟังเพื่อรายงานต่อผู้อื่น วิธีฝึกฟังแบบนี้อาจกระทำได้โดยให้เล่นเกมเสียงกระซิบหรือเกมส่งข่าว ให้เล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์หรือนิทาน หลังจากที่ฟังผู้อื่นแล้วพิจารณาว่าได้เนื้อหาสาระเหมือนเรื่องเดิมหรือไม่

4. การฟังเพื่อการเรียนรู้ การฟังประเภทนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ฟังในการที่จะจับใจความสำคัญและคัดส่วนที่ไม่สำคัญออกไป การฟังประเภทนี้ผู้ฟังควรจะได้

ศึกษาหาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนั้น เช่น อ่านหนังสือ ดูแผนที่มาก่อน นอกจากนี้ในขณะที่ฟังควรตั้งคำถามในใจเพื่อช่วยความจำว่า ใคร อะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ทราบสาระสำคัญของสิ่งที่ฟังและควรจดบันทึกเพื่อช่วยความจำด้วย

5. การฟังเพื่อวิเคราะห์ ปัจจุบันความเจริญด้านสื่อมวลชนรุกหน้ามาก ข้อความหรือข่าวสารที่ผ่านทางสื่อมวลชน ผู้ฟังจะต้องฟังอย่างใช้วิจารณญาณมากขึ้น การฟังเพื่อการวิเคราะห์จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องปฏิบัติอยู่เสมอ ในการวิเคราะห์เรื่องราวใด ๆ ผู้ฟังจะต้องมีใจเป็นกลางไม่มีอคติต่อผู้พูด ความสามารถในการวิเคราะห์นั้นขึ้นอยู่กับ วย ความรู้ วุฒิภาวะ และประสบการณ์ของผู้วิเคราะห์ เรื่องที่ผู้ฟังจะต้องฟังเพื่อการวิเคราะห์ได้แก่ ข้อความโฆษณาเชิญชวน บทวิจารณ์เหตุการณ์หรือวิจารณ์ข่าว การอภิปราย ปาฐกถา หรือ การโต้วาที เป็นต้น

6. การฟังการสนทนา ทักษะด้านการฟังสนทนาเป็นทักษะที่จำเป็นยิ่งที่จะต้องใช้ในการสมาคมอยู่ตลอดเวลา ในการฟังการสนทนาผู้ฟังจะต้องให้ความสนใจผู้พูดอย่างจริงจัง ไม่พูดสอดแทรก พยายามชักนำให้คนที่ไม่ยอมพูดได้พูดโดยตั้งคำถามนำ ไม่ฟังเพื่อจับผิด และเมื่อการสนทนารุนแรงผู้ฟังควรตั้งการสนทนาไปในทางที่จะหยุดยั้งความรุนแรงนั้น<sup>23</sup>

การฝึกทักษะฟัง

เมืองทอง แชมมณี กล่าวถึงการฟังว่าเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนได้และสามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นตามลำดับโดยอาศัยเวลา ความอดทน การฝึกฝนและการสังเกตแล้วปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเอง<sup>24</sup> การฝึกให้ใคร่ครวญจะต้องฝึกจากง่ายไปหายากตามวิธีของ เพนฟิลด์ (Penfield) และ มาราสคูอิล (Marascuilo)<sup>25</sup> ดังนี้

<sup>23</sup>หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, เรื่องเสริม, หน้า 71-77.

<sup>24</sup>เมืองทอง แชมมณี, "ศิลปการฟัง," เอกสารประกอบการศึกษาหน่วยแพทยศาสตรศึกษา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516, หน้า 3.(อัครสำเนา).

<sup>25</sup>Penfield and Marascuilo, *op. cit.*, p. 221.

1. ให้ฟังข้อความซึ่งแปลก คือ ออกเสียงง่ายไม่มีความหมายแล้วให้ช่วยค้นหาความหมายให้คำเหล่านั้น

2. ให้ฟังแล้วตอบว่าเกิดความรู้สึกและอารมณ์อย่างไร

3. ให้ฟังข้อความสั้น ๆ แล้วสามารถบอกใจความสำคัญจากเรื่องที่ฟังได้

4. ให้ฟังข้อความแล้วลำดับชั้นของความคิดด้วยการเรียงประโยคให้เป็นไปตามลำดับ

5. ให้ฟังข้อความ 2 - 5 ประโยค แล้วให้หาประโยคซึ่งเป็นใจความสำคัญ

6. ให้ฟังข้อความซึ่งมีหลายความคิด เป็นข้อความที่ไม่ได้สรุปและไม่สมบูรณ์ แล้วให้เลือกว่าควรนำความคิดใดมากกล่าวในอันดับแรก

7. ให้ฟังแล้วจำแนกได้ว่าผู้พูดมีจุดมุ่งหมายอย่างไร

8. ให้ฟังข้อความที่มีลักษณะจูงใจแล้วให้อธิบายให้เพื่อนฟังว่าผู้พูดมุ่งหวังสิ่งใด

9. ให้ฟังความหมายของคำศัพท์แล้วจึงให้ฟังข้อความสำคัญแล้วให้สรุปความคิด

ทั้งหมด

10. ให้ฟังข้อความที่น่าฉงนแล้วให้หาข้อความซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น

11. ให้ฟังข้อความที่ลำดับความคิดไว้สับสนแล้วให้บอกความคิดที่ไม่เกี่ยวข้องกับ

เรื่องนั้น

นอกจากนี้ ยังอาจพัฒนาทักษะการฟังได้โดย

1. ให้ฝึกเลือกภาพใดภาพหนึ่งจากภาพที่เสียงคล้ายกัน เช่น กรรไกรกับบันได แล้วเปลี่ยนคำให้ยากขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อฝึกให้หูแยกเสียงออกจะทำให้ได้รู้ความหมายและเลือกรูปภาพได้

2. ให้ทวนความหมายของคำพูดจากผู้พูดจนถูกต้อง เป็นที่พอใจของผู้พูดเสียก่อน จึงจะมีโอกาสพูดได้บ้าง

3. ให้มีผู้อ่านคำที่มีเสียงเหมือนกันและต่างกัน คราวละ 3 คำ หรือบรรจุคำที่คล้าย ๆ กันในประโยค 3 ประโยค ให้ผู้ฟังเขียนคำในประโยคที่ไม่ซ้ำหรือซ้ำกับคำในประโยคอื่น ๆ เช่น

3.1 ต้น ท้น ตัน

## 3.2 ฉับ ฉับ สับ

## 3.3 นิสัย วิสัย วิสัย

3.4 ก. นี่เป็นการพูดซ้ำข้อความสั้น ๆ

ข. นี่เป็นการพูดซ้ำข้อความสั้น ๆ

ค. นี่เป็นการพูดซ้ำข้อความสั้น ๆ

4. ให้นักเลือกคำตอบที่ถูกต้องจากคำตอบหลาย ๆ ข้อ โดยอาศัยเรื่องราวที่ได้ฟังมาแล้วเป็นแนวทาง

5. ให้มีผู้อ่านข้อความสั้น ๆ ให้ฟัง 2 ครั้ง ครั้งที่ 2 ผู้อ่านจะละเว้นการอ่านคำบางคำ หรือวลีบางวลี ให้ผู้ฟังบอกว่าคำใด วลีใดหายไป

6. ให้ผู้ฟังปฏิบัติตามคำสั่ง แสดงท่าทางตามที่ได้รับการบอกเล่า

7. หลังจากที่ได้ให้ผู้ฟังฟังเรื่องแล้วแจกกระดาษที่มีข้อความปรากฏเป็นข้อ ๆ เพื่อให้ผู้ฟังตัดสินใจว่า ข้อความนั้นถูกหรือผิด หรือข้อความนั้นไม่ปรากฏในเรื่องที่ได้ฟัง

8. ให้คำตอบแบบเรียงความสั้น ๆ หลังจากที่ได้ฟังเรื่องราวแล้ว

9. ให้พูดซ้ำข้อความสั้น ๆ ที่ได้ฟังแล้ว

10. ให้ผู้ฟังเล่าเรื่องที่ได้อ่านโดยย่อ

11. ให้เขียนสรุปข้อความที่ได้ฟังแล้ว

12. ให้วาดภาพตามจินตนาการที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้ฟังเพลง คนตรี หรือบท

ประพันธ์

ในการฝึกทักษะฟังนี้อาจจัดเป็นกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่คุณฝึกจะเห็นสมควร ดังตัวอย่างที่รัชนี้ วัชรินทร์ เสวี<sup>26</sup> ได้ประมวลไว้ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมการ " เล่นทายเสียง " ฝึกการฟังและจำแนกเสียงที่ได้ยิน

<sup>26</sup>รัชนี้ วัชรินทร์ เสวี, ประมวลกิจกรรมเสริมทักษะวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษา  
ตอนต้น หน้า 1, 3, 9, 11, 16. (อักษราเนาว).



ครูให้นักเรียนทุกคนปิดตา (หรือหันหลัง) ครูทำเสียง เช่น ขยี้กระดาษ เคาะโต๊ะ เขียนกระดานดำ คมมือ และอื่น ๆ ให้เด็กคนใดคนหนึ่งทายว่าเป็นเสียงอะไร (เกิดจากเสียงอะไร) เมื่อเด็กทายถูกก็ให้เป็นผู้ทำเสียงให้เกิดขึ้น เพื่อทายนักเรียนคนอื่น ๆ ต่อไป

กิจกรรม "ฉันเป็นอะไร" ฝึกทักษะการฟังเสียงเหมือนและต่างกัน

ครูเลียนเสียงสัตว์ประเภทหนึ่งขึ้น แล้วให้นักเรียนทาย หากทายถูกก็ให้นักเรียนทำเลียนเสียงสัตว์อื่น ๆ ทายเพื่อนคนอื่น ๆ ต่อไป ครูอาจให้นักเรียนแต่ละแถวเป็นสัตว์แต่ละประเภท ลองส่งเสียงร้องสลับกันไปมาหรือโหรง เป็นจังหวะแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยเริ่มคนซ้ายแล้วเร่งให้เร็วขึ้นตามลำดับ สัตว์ที่ควรกำหนดได้แก่ กบ เขียด ลิง ตู๊กแก หมา แมว หมู ไก่ เป็ด ห่าน

กิจกรรม "เสียงก้อง" ฝึกทักษะการฟังจับใจความ

ครูแบ่งเด็กออกเป็น 2 ฝ่าย ให้ยืนเข้าแถวอยู่คนละมุมห้อง ให้ฝ่ายแรกพูดประโยคก่อน คนแรกของฝ่ายหลังพูดทวนประโยคให้ถูกต้อง เมื่อพูดถูกต้องแล้วก็ให้โอกาสพูดประโยคใหม่ให้คนที่ 2 ของฝ่ายแรกทวนคำแล้วพูดประโยคผลัดเปลี่ยนเวียนกันไป หากฝ่ายใดที่มีคนใดคนหนึ่งพูดทวนประโยคไม่ถูกต้องก็ให้ช่วยแก้ไขให้พูดให้ถูก แต่ถือว่าเป็นการหักคะแนน ฉะนั้นการตัดสินจึงถือว่าฝ่ายที่พูดทวนประโยคได้มากกว่าเป็นฝ่ายชนะ

กิจกรรม "อะไรเอ๋ย" ฝึกการฟังให้เกิดจินตภาพ

ครูหรือนักเรียนทายปริศนาอะไรเอ๋ย เช่น ฉันเป็นสัตว์อย่างหนึ่งชอบห้อยโหน อยู่บนต้นไม้ทุกชนิด ฉันร้องเจี๊ยก ๆ ฉันคืออะไร (ลิง) ฉันเป็นสิ่งของอย่างหนึ่งในห้องเรียน ใคร ๆ ก็ชอบหยิบอ่านฉันคืออะไร (หนังสือ)

กิจกรรม "การแสดงประกอบนิทาน" ฝึกการฟังจับใจความ

ครูเล่านิทานสั้น ๆ ขึ้นเรื่องหนึ่งแล้วให้นักเรียนทำท่าทางประกอบเรื่องสมมุติ "มีชายสามคนเป็นชาวป่า เขาเขาป่าล่าสัตว์ออกเดินทางกันแต่เช้า พวกคนไม่ล้มขวางทาง ทุกคนป็นขำขันไม้นั้น (นักเรียนที่เป็นชาวป่าแสดงท่าทาง นักเรียนที่อยู่ในชั้นทำเสียงประกอบเสียงสัตว์ป่า เสียงลมพัดใบไม้ไหว เสียงน้ำตก) เขามาพบล่าซารคิกกันว่าจะทำอย่างไร

(ผู้แสดงก็ปรีทษาหรือกัณฑ์กับประสพเหตุการณั้นจริง ๆ) คนหนึ่งเดินหิ้วน้ำในลำธาร น้ำคั้น เดินทองข้ามน้ำกันได้ เขาเห็นบนบกคนไม่ มีนกกแก้ว นกเขา (ทำเสียง) เขายังไม่ได้ยินเพราะเห็นมันสวยงามก็ เดินต่อไป ไปพบไก่ป่า (ไก่ขัน) พบลิง (ทำเสียง) พวกเขาได้ไม่ถึง ๑๐ นาที จากการแสดงทางประกอบนิทานและทำเสียงประกอบเรื่องในนิทานจะช่วยทำให้นักเรียนจำเรื่อง เหตุผลและสนุกสนานไปด้วย เพราะได้มีส่วนร่วมในการเล่านิทานนั้น ๆ

กิจกรรม "นายสั่งงาน" ฝึกทักษะการฟังให้สัมพันธ์กับการเขียน

ครูแจกกระดาษให้นักเรียนทุกคน คนละแผ่น ให้นักเรียนเตรียมดินสอและไม้บรรทัดแล้วออกคำสั่งให้นักเรียนลงมือกระทำตามคำสั่งทีละ 2 - 3 คำสั่ง เช่น ให้นักเรียน "ขีดเส้นคั่นหน้ากระดาษ" เขียนเลขอารบิก "4 - 5" ครูอาจทวนคำสั่งหลังจากนักเรียนใกล้จะเสร็จอีกครั้งหนึ่ง แล้วลองตรวจสอบดู เพื่อให้รู้ว่านักเรียนคนใดปฏิบัติตามคำสั่งทีละ 2 - 3 คำสั่งหรือไม่ การออกคำสั่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

กิจกรรมการฝึกทักษะฟังตั้งโดยยกตัวอย่างมานี้ ยังมีอีกมาก ผู้ฝึกอาจคิดแปลงปรับปรุง หรือคิดขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับการฝึกทักษะฟังแต่ละครั้งก็ย่อมทำได้

## การพูด

การพูดเป็นการแสดงออกทางวาจา ซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เช่น เกี่ยวกับการฟัง เพราะในชีวิตประจำวันมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการพูดเพื่อติดต่อสื่อสารได้ การพูดเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนภาษา การพูดที่ดีจะทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างมนุษย์ด้วยกัน อย่างไรก็ตาม แม้การพูดจะมีความสำคัญเพียงใด แต่ความสามารถในการพูดจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการฟัง กล่าวคือ หากผู้พูดไม่สามารถได้ยินเสียงพูดของตนเอง ระดับความสามารถในการพูดก็จะลดลงอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น เด็กหูหนวกโดยกำเนิด ซึ่งการพูดจะไม่พัฒนาไปตามธรรมชาติหรือไม่พัฒนาเลย แสดงว่าการพูดและการฟังไม่สามารถจะแยกกันได้โดยเด็ดขาด และทักษะทั้งสองดังกล่าวจะมีความสำคัญต่อความสามารถทางการเรียนและพฤติกรรมของเด็กด้วย จึงควรฝึกฝนให้เด็กมีทักษะในการฟังและ

การพูดพร้อมกันไปด้วย ซึ่งเมื่อเด็กมีทักษะทั้งสองดังกล่าวนี้แล้ว ย่อมจะเป็นรากฐานสนับสนุนให้เกิดทักษะการเขียนและการอ่านดีตามไปด้วย

ความมุ่งหมายในการสอนพูด สมบูรณ์ พรธภาพ<sup>27</sup> บรรยายว่า ในการสอนพูด ย่อมมุ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กได้รับทักษะในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การออกเสียงของภาษาได้ชัดเจน นั่นคือ การฟังได้ถูกต้องและออกเสียงได้ถูกต้องตามที่ได้ยิน
2. มุ่งแก้ไขภาษาที่เพี้ยนไป เพราะความเลินเล่อหรือความเข้าใจผิด เช่นการออกเสียงทั่วควบกล้ำ
3. ฝึกเกี่ยวกับการออกสำเนียงให้ถูกต้อง คือ ไม่พูดเหน่อ นั่นคือ พยายามแก้ไขเกี่ยวกับความเคยชินอันเนื่องมาจากทางบ้านหรืออิทธิพลของภาษาถิ่น
4. ฝึกเกี่ยวกับเว้นหรือการใช้จังหวะในการพูดหรือจังหวะในการออกเสียงคำหรือเปล่งเสียง
5. การฝึกมารยาทและความสุภาพในการพูด และการเลือกใช้คำให้เหมาะสมกับบุคคลและความนิยม
6. การใช้ภาษาได้ตรงความเป็นจริง ไม่ใช่พูดเกินความจริงหรือพูดเสริมเติมแต่ง
7. การใช้หน้าเสียงและการระงับอารมณ์ในขณะที่พูดให้ฟังระรื่นหู ไม่กระโชกโฮกฮาก
8. ฝึกการใช้ระดับเสียงให้เหมาะสม ไม่ใช่ระดับเสียงสูงหรือต่ำเกินไป ควรให้เหมาะสมกับระดับวัย
9. ฝึกเกี่ยวกับการพูดจาให้ฉะฉานชัดเจนเข้าใจง่าย จังหวะดี
10. แสดงท่าทีในการพูดด้วยความมั่นใจและจริงจัง
11. แสดงท่าทีว่าตั้งใจฟัง คอยสังเกตผู้ฟัง เข้าใจเลือกเรื่องพูดให้เหมาะสมกับกาลและเทศะ

<sup>27</sup> สมบูรณ์ พรธภาพ, เรื่องเดิม, หน้า 62-63.

12. ฝึกเกี่ยวกับการใช้คำศัพท์ทางเทคนิคให้เหมาะสม เช่น ราชศัพท์หรือคำสุภาพ
13. ฝึกการพูดที่มีเป้าหมายหรือการเรียบเรียงความคิดที่จะแสดงออกมาให้ตรงจุด  
มุ่งหมาย ให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องใดถูกต้องตามที่ตนต้องการจะพูด
14. การเลือกถ้อยคำใดกระทัดรัดและทำให้ผู้ฟังเข้าใจสนุกสนาน ไม่เบื่อ
15. ฝึกท่าทางในการพูด การวางท่าทางในการพูด ในลักษณะต่าง ๆ การไหว้ที่  
การอภิปราย การสนทนา ฯลฯ

หลักสำคัญของการฝึกพูด ในการฝึกทักษะพูดมีหลักที่ควรยึดถือดังต่อไปนี้

1. จะต้องนึกอยู่เสมอว่าการพูด เป็นกิจกรรมสำคัญที่แทรกอยู่ในทุก ๆ โอกาส  
ทั้งในและนอกห้องเรียน ฉะนั้นในโอกาสที่ครูจะฝึกหรือสอนการพูดให้นักเรียนนั้นย่อมมี  
อยู่เสมอ
2. จะต้องมีแบบอย่างหรือแบบแผนที่ดี อย่างน้อยที่สุดครูควรจะเป็นตัวอย่างที่ดี  
ให้นักเรียน
3. จะต้องสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นกันเองให้เกิดขึ้น
4. จะต้องให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกหรือพูดอยู่เสมอ ๆ อย่างเสรี เพื่อครู  
จะได้ทราบข้อบกพร่องและทำให้นักเรียนเกิดความมั่นใจ
5. ครูควรพยายามฝึกฝนนักเรียนให้รู้จักการพูดในแบบต่าง ๆ ใดอย่างเหมาะสม  
ตามความจำเป็นที่จะต้องใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน แบบต่าง ๆ ของการพูดได้แก่ การสนทนา  
ในระหว่างเพื่อนฝูง การเล่นกีฬา การรายงานข้อที่ประชุม การพูดโทรศัพท์ การสนทนา  
เกี่ยวกับธุรกิจ การอภิปราย การโต้วาที การประกาศเรื่องสำคัญ การโฆษณา การกล่าว  
สุนทรพจน์ การประชุมสัมมนา การสัมภาษณ์ซักถาม การแสดงปาฐกถา การออกคำสั่ง
6. การจัดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกหัดการพูดนั้นอาจจัดได้ดังนี้ การอ่านประกาศ  
ของโรงเรียน การออกมารายงานหน้าชั้น การแบ่งหมู่เพื่ออภิปรายปัญหา การกล่าวต้อนรับ  
หรือขอบคุณแขก การเล่นกีฬา การแจ้งข่าวประจำวัน การปรึกษาหารือและการเตรียมงาน
7. เมื่อมีโอกาสครูควรรีบชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจหลักและแบบอย่างที่ดีของการพูด  
ให้นักเรียนฟัง ตลอดจนอบรมมารยาทต่าง ๆ ด้วย

8. ควรใช้การวัดผลของการพูดเพื่อเป็นเครื่องกระตุ้นและให้กำลังใจแก่นักเรียน  
เช่นการทำแผนภูมิแสดงคะแนนหรือผลงานของนักเรียนให้นักเรียนทุกคนได้เห็นด้วย

9. ควรให้นักเรียนมีโอกาสพิจารณาปรับปรุงข้อบกพร่องของตนเอง

10. ควรจะจัดให้มีการฝึกทั้งที่เป็นเฉพาะตัวหรือรายบุคคลและเป็นกลุ่มใหญ่

11. ควรจะจัดให้มีการฝึกและแก้ไขข้อบกพร่องของแต่ละบุคคล

12. การพูดอาจดำเนินการตามชั้นต่าง ๆ ทั้ง 4 ชั้น ตามลำดับดังนี้

ชั้นที่ 1 ฝึกทักษะในการออกเสียง เช่น การฝึกทำเสียงต่าง ๆ ซึ่งอาจ  
แทรกดนตรีเข้าด้วย หรือให้นักเรียนได้ทดลองเสียงของตน

ชั้นที่ 2 ฝึกทักษะในการพูดให้ถูกต้องตามแบบ เช่น การฝึกหัดออกเสียงตาม  
ครู

ชั้นที่ 3 ฝึกการพูดตามหัวข้อหรือบทที่กำหนดให้ เช่น การฝึกการสนทนา  
และมารยาทในการพูด

ชั้นที่ 4 ฝึกทักษะในการแสดงความรู้สึกหรือความคิดเห็นอย่างอิสระ ได้แก่  
การนำทักษะที่ได้จากชั้นที่ 1, 2, 3 มาใช้ซึ่งครูอาจจะช่วยเหลือนักเรียนได้ด้วยวิธีการ  
ต่าง ๆ เช่น การกำหนดคำหรือข้อความให้ การช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงก่อน  
แล้วให้นักเรียนเอาประสบการณ์ตรงนั้นมาเล่า ภายหลังการประกอบกิจกรรมแล้วให้นักเรียน  
ได้สรุปผลของการประกอบกิจกรรมเหล่านั้น เป็นต้น

กิจกรรมเกี่ยวกับการพูด กิจกรรมเกี่ยวกับการพูดที่อาจจัดให้นักเรียนกระทำมี  
หลายอย่าง เช่น

1. ใ้รายงาน กิจกรรมนี้ทำได้ทั้งโดยการพูด บอก เล่า หรือบรรยาย อาจทำ  
เป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ การรายงานครูจะต้องเขียนสังเขปหรือแนะนำคำถามหรือจัดแบบ  
ฟอร์มสำหรับให้นักเรียนรายงาน เรื่องที่จะให้นักเรียนรายงานอาจเป็นเรื่องที่นักเรียนอ่าน  
จากหนังสือ สัมภาษณ์ไปตามจากบุคคล สังเกตจากของจริงหรือสังเกตจากความเป็นอยู่ใน  
ชีวิตประจำวัน

2. ให้อภิปราย กิจกรรมนี้อาจทำได้ยากสำหรับนักเรียน ดังนั้น จึงควรศึกษาวิธี  
และชักชวนให้เข้าใจถึงวิธีอภิปรายเสียก่อน



3. ให้แสดงความคิดเห็น หรือทัศนะหลังจากที่สอนและเรียนตามเนื้อหาสำคัญนั้น ๆ ไปแล้ว นักเรียนมีความคิดเห็นเป็นอย่างไรบ้าง โดยแสดงออกมาเป็นการพูดและความคิดเห็นนั้นต้องอ้างอิงหรือยืนยันได้ตามหลักหรือความรู้ที่นักเรียนเรียนทุกข้อ คนที่มีความรู้มากย่อมออกความคิดเห็นได้มากและมีเหตุผลดี

4. ให้เปรียบเทียบ เป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่าย อาจให้เปรียบเทียบลักษณะหรือปริมาณหรือคุณสมบัติหรือคุณภาพระหว่างบุคคลสองคนหรือของสองสิ่ง และเพื่อให้นักเรียนคิดงายขึ้นครูจะต้องกำหนดแนวให้นักเรียนเปรียบเทียบว่าจะให้เปรียบเทียบระหว่างของสองอย่างนั้นในเรื่องอะไรบ้าง

5. ให้ชี้เหตุและผล จากเรื่องที่เรียนมาแล้ว ครูควรตั้งแนวคำถามให้นักเรียนตอบสั้น ๆ หรือตอบเพียงคำเดียวประโยคเดียว

6. ให้อธิบายหรือขยายความ วิธีการ กัพท์ กฎ หลัก สูตร สัญลักษณ์ เนื้อเรื่องที่ย่อหรือสลับซับซ้อน ซึ่งนักเรียนควรจะต้องรู้ความหมายหรือเข้าใจนอกจากจะเป็นการฝึกทักษะพูดแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

7. ให้สรุปใจความสำคัญ การสรุปคือการบ่งถึงใจความสำคัญหรือเนื้อเรื่องสำคัญ ๆ ที่สอนหรือเรียนไปแล้ว อาจทำได้โดยให้บอกปากเปล่า

8. ให้ยกตัวอย่าง เป็นกิจกรรมที่จะทำให้นักเรียนต้องคิดและพยายามเข้าใจ เรื่องที่ครูสอนมีฉะนั้นจะไม่สามารถยกตัวอย่างได้ แต่ครูจะต้องทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจ เรื่องที่สอนนั้นได้ดีเสียก่อน

9. ให้ไปถึงความสัมพันธ์ ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนมีความสัมพันธ์กันอยู่ทั้งนั้น ครูอาจให้นักเรียนอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง เช่น ดินฟ้าอากาศกับการเพาะปลูก บิคารมารคกับบุตร ฯลฯ เป็นต้น

10. ให้จำแนกหรือจัดประเภท ตามเนื้อหาที่อาจมีลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ที่จะจัดไว้เป็นชั้น ประเภท หรือหมู่ต่าง ๆ ได้ เพื่อช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

11. ให้วิจารณ์ การวิจารณ์คือการติและชมอย่างมีหลักและเสนอข้อแก้ไขปรับปรุงอย่างมีหลัก อาจให้นักเรียนวิจารณ์งานของเพื่อนหรือการกระทำของบุคคล และอื่น ๆ

ตามที่อยู่ ในเนื้อหาหลักสูตร

12. ให้ตั้งปัญหา นอกจากข้อเท็จจริงและปัญหาที่ครูบอกแล้ว ในเนื้อหาบางเรื่อง อาจมีปัญหากว้างไกลออกไป การให้นักเรียนตั้งปัญหาเป็นการทำให้นักเรียนคิด

13. ให้เสนอวิธีใหม่ ความรู้ที่เป็นเรื่องของวิธีทำหรือวิธีดำเนินการ ครูจะต้อง สอนให้นักเรียนรู้จักเข้าใจและใช้ได้ การเสนอวิธีใหม่ คือการให้หาวิธีอื่น ๆ นอกจากวิธี ที่ครูบอก แต่จะเกิดผลเช่นเดียวกับกับทำคามวิธีที่ครูบอกให้หรืออาจดีกว่า

14. ให้ประเมินคุณค่า คือการให้ลงความเห็นหรือตัดสินว่าสิ่งนั้น ๆ มีคุณค่าทางใด มากน้อยเพียงใด <sup>28</sup>

กิจกรรมดังกล่าวแล้วนั้น เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการพูดที่อาจสอดแทรกเข้าไปใน วิชาใดวิชาหนึ่งได้ เพราะการพูดเป็นกิจกรรมที่แทรกอยู่ในทุก ๆ โอกาส เพียงแต่ครูจะต้อง คอยควบคุมดูแล ปรับปรุง แก้ไขการพูดให้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์เท่านั้น แต่ถาองการ จะฝึกทักษะพูดโดยเฉพาะก็อาจจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อการฝึกทักษะพูดโดยตรงก็ย่อมกระทำได้

การสอนฟังและพูดภาษาไทย

ในการดำเนินการสอนฟังและพูดภาษาไทยนั้น หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา <sup>29</sup> ได้กล่าวถึงวิธีสอนและกิจกรรมเสนอแนะ 8 ประการ ไว้ในคู่มือครูการสอนภาษาไทยชั้น ประถมศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ครูเล่านิทานสั้น ๆ ที่ครูรู้หรือได้จากการอ่านหนังสือหรือคำง่าย ๆ เล่า ษา ๆ ชัดถ้อยชัดคำ หากสามารถใช้คำพูดให้เหมาะสมกับตัวละครในเรื่องด้วยยิ่งจะช่วยให้

<sup>28</sup> คณะวิชาการศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, เอกสารประกอบการ เรียนวิชาการระเบียบวิธีสอนทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 5; พระนคร: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2514), หน้า 74-78.

<sup>29</sup> หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, คู่มือครูการสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ป.1 - ป.2 (พิมพ์ครั้งที่ 2; นครหลวงกรุงเทพนครบุรี: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2515), หน้า 23-24.

เด็กสนใจและพอใจยิ่งขึ้น เช่น ถ้าเป็นสิง โททำเสียงใหญ่ดัง หนูเสียงเล็กเบา และหยุด  
เนนประกอบเรื่องเล่าแล้วซักถามให้เด็กเล่าบ้าง

2. ครูอ่านนิทานหรือหนังสือเรื่องสั้น ๆ ให้ฟัง ออกเสียงให้ชัดเจน และหยุด  
วรรคตอนให้เหมาะสมกับเรื่อง ซักถามเด็ก ให้ลองพูดคำบางคำที่ของการให้เด็กพูดให้ชัด

3. ครูพูดเป็นทำนองคำสั่งให้เด็กปฏิบัติหรืออ่านข้อความง่าย ๆ สั้น ๆ เช่น  
ประกาศหรือแจ้งความแล้วสอบถามใจความง่าย ๆ จากเด็ก

4. ครูพูดคำที่เป็นเสียงแตกต่างกันตามเสียงทั้งห้าแห่งการผันให้ฟัง และสังเกต  
ความแตกต่างของเสียง แนะนำให้สังเกตและให้เด็กลองพูดคำนั้น ๆ เช่น หมี่ แมว ไก่ ม้า  
เม่น

5. ให้เด็กเล่าสิ่งที่เกี่ยวกับตัว เกี่ยวกับบ้าน เกี่ยวกับสิ่งของ สัตว์เลี้ยงที่เขามี  
สิ่งที่ได้ประสบพบเห็นโดยครูอาจเล่านำสั้น ๆ

6. หัดให้พูดถามตอบเป็นประโยคเต็มตามอย่างภาษาหนังสือ เช่น หนังสือของใคร  
หนังสือของเด็กชายชม เธอมาโรงเรียนกับใคร ผมมาโรงเรียนกับพี่ การหัดถามตอบอย่าง  
ภาษาหนังสือนี้ ถ้าใช้ภาพประกอบในการตั้งคำถามจะช่วยให้การสอบดำเนินไปอย่างกว้าง  
ขวางยิ่งขึ้น

7. การหัดฟังและพูดอาจจัดเป็นละคร ครูอาจช่วยบอกบทเป็นเรื่องง่าย ๆ สั้น ๆ  
ให้เด็กแสดงควยท่าทางและการพูดฉลัดเปลี่ยนกันฟังและแสดง

8. การร้องเพลงและพูดกลอนง่าย ๆ จะช่วยส่งเสริมการฟังและการพูดได้  
ควรจัดให้มีการร้องเพลงและวากกลอนง่าย ๆ

ในการฝึกฟังและพูดอาจจะฝึกในห้องหรือนอกห้องเรียน หรือนั่งตามร่มไม้ตาม  
แต่จะเหมาะสม ไม่ควรให้มีพิธีรีตองมากนัก ครูควรจะฝึกมารยาทในการฟังให้เด็กควย  
เช่น รู้จักฟังอย่างสงบ ไม่หยอกล้อกัน ถ้าจะพูดต้องยกมือไม่ชิงกันพูด ระหว่างการฝึกหัด  
นี้ ถ้าเด็กพูดไม่ชัดหรือใช้คำพูดไม่ถูกต้อง ครูควรพูดซ้ำควยถอยคำชัดจนแล้วให้เด็กลอง  
พูดตามคอบย ๆ ฝึกไปที่ละน้อย

การสอนโดยวิธีเทียบเสียง (Phonic approach) เป็นกระบวนการสอนที่ใช้

วิธีออกเสียงหรือใช้เสียงเป็นแนวเทียบในการเปล่งเสียง กล่าวคือ ใช้คำที่เคยฝึกออกเสียงหรือเปล่งเสียงมาแล้วเป็นแนวเทียบเสียงในการออกเสียงคำใหม่ เช่น ครูจะฝึกออกเสียงคำว่า บิน หรือ คิน ก็ใช้คำกินซึ่งเด็กออกเสียงได้แล้วเป็นแนวเทียบ เป็นต้น

การสอนโดยยึดหลักความรู้สึกรู้จักนึกคิดที่มีผลต่อตัวตน (Organic approach) เป็นวิธีสอนที่เริ่มจากคำที่เด็กสนใจและอยากรู้ก่อน คำเหล่านี้ควรเป็นคำที่ใกล้ตัวเด็กหรือเกี่ยวกับสิ่งของเครื่องใช้ในท้องถิ่นของเด็ก คำเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อมของเด็ก เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ญาติ รัก หัน ไฟ ป่า ไร่ เป็นต้น ในการนำวิธีนี้ไปสอนเด็ก ชาวเขา ครูจะพยายามศึกษาควาเด็กชาวเขาต้องการอยากรู้คำศัพท์อะไรที่จะนำมาใช้ได้ในเวลาที่เขามาโรงเรียน และเขาต้องการรู้คำศัพท์อะไรที่จะเป็นประโยชน์ในการติดต่อกับชาวพื้นราบ

วิธีสอนแบบประสบการณ์ตรง เป็นวิธีการสอนที่ไม่ใช้ภาษาของผู้เรียน วิธีนี้บางทีเรียกว่า "วิธีตามธรรมชาติ" (natural method) เพราะมีวิธีเลียนแบบการเรียนรู้ภาษาของเด็กเล็ก ๆ ที่เริ่มหัดพูด วิธีประสบการณ์ตรงมีหลักการดังนี้คือ

1. หักให้ผู้เรียนคิดในภาษาที่เรียน
2. ใช้ภาษาที่เรียนเท่านั้นในการสอน
3. สอนโดยใช้วัสดุอุปกรณ์เข้าช่วย เช่น การอธิบายความหมายของคำแทนที่จะใช้วิธีแปล ก็ใช้วัสดุอุปกรณ์อธิบายความหมายแทน
4. สอนสิ่งที่ไม่มีความหมายโดยวิธีโยงความคิดให้สัมพันธ์กัน (association of idea)
5. สอนไวยากรณ์โดยการยกตัวอย่างและแสดงสาธิต

วิธีสอนประสบการณ์ตรงนี้เริ่มด้วยการพูด ครูผู้สอนจะให้คำและประโยคและจะอธิบายโดยการใช้อุปมาหรือการสาธิต นักเรียนฟังและพยายามเลียนแบบครู นักเรียนได้รับการฝึกปากเปล่าเพื่อให้มีทักษะในการฟังและพูด จนกระทั่งสามารถใช้โครงสร้างของภาษาได้อย่างสะดวกสบายโดยไม่ต้องคิด

ข้อดีและข้อเสียของวิธีสอนแบบประสบการณ์ตรง

ข้อดี

1. วิธีสอนแบบนี้เน้นการฝึกฝนความเข้าใจในการฟังและพูด การสอนให้มีทักษะฟังและพูด จะทำให้การเรียนรู้อ่านและเขียนง่ายขึ้น
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้โครงสร้างของภาษา ระบบเสียง ระบบคำ และระบบไวยากรณ์ แทนการสอนไวยากรณ์แบบเดิม (traditional grammar) ซึ่งใช้วิธีท่องจำกฎเกณฑ์ต่าง ๆ
3. วิธีสอนแบบนี้เหมาะสำหรับชั้นเรียนที่มีนักเรียนหลายชาติหลายภาษาปนกันซึ่งเป็นการยากที่จะใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นสื่อกลาง ภาษาของครูจึงเป็นภาษาเดียวที่ใช้ในห้องเรียน

ข้อเสีย

1. ถ้าครูผู้สอนไม่ได้ใช้ภาษาที่สองเป็นภาษาแรก ภาษาที่นักเรียนเรียนแบบจากครูอาจนึกเพี้ยนไป
2. การที่ผู้เรียนไม่ได้ใช้ภาษาของตนเองเลยทำให้เสียเวลาโดยไม่จำเป็นเพราะอาจมีคำศัพท์หรือความหมายของโครงสร้างบางความหมายที่อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยใช้ภาษาของผู้เรียนเอง ถ้าอธิบายโดยใช้ภาษาที่เรียนอาจจวนและสิ้นเปลืองเวลาโดยไม่จำเป็น

วิธีสอนแบบวิธีภาษาศาสตร์ เป็นวิธีสอนที่ยึดถือหลักการวิจัยภาษาของนักภาษาศาสตร์ ซึ่งถือว่าภาษาคือเสียงพูด แต่ละภาษาย่อมมีระบบเสียง ระบบคำ และระบบไวยากรณ์เป็นของตนเองโดยเฉพาะ และการค้นคว้าเรื่องภาษาจะเพ่งเล็งเรื่องลักษณะของภาษา (form) มากกว่าเรื่องของความหมาย (meaning) การสอนตามหลักวิชาภาษาศาสตร์มีหลักการดังต่อไปนี้

1. การสอนมุ่งให้เกิดทักษะ ฟังและพูดเป็นสำคัญ ผู้เรียนต้องสามารถใช้ระบบเสียงของภาษาทั้งสองได้
2. หนังสือเรียนที่ใช้ในการเรียนภาษาที่สองจะต้องมีเนื้อหาที่ได้มาจากการเปรียบเทียบภาษาที่เรียนกับภาษาของผู้เรียนทั้งในเรื่องเสียงไวยากรณ์และศัพท์ ซึ่งจะช่วยให้การ



เรียนภาษาที่สองตรงไปสู่จุดที่เป็นปัญหาของผู้เรียน

3. ผู้สอนอาจใช้ภาษาของผู้เรียนช่วยในการอธิบายหรือทำความเข้าใจในเรื่องเสียงและโครงสร้างของประโยคใด เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจโดยรวดเร็วและจะได้ใช้เวลาที่เหลือมุ่งไปในการฝึกฝน

4. การสอนแบบนี้จะสอนอ่านและเขียนต่อเมื่อครูได้สอนและฝึกโครงสร้างต่าง ๆ ค่อยปากเปล่าจนกระทั่งนักเรียนมีความสามารถที่จะใช้ได้ก็แล้ว

5. เนื่องจากภาษาแต่ละภาษามีระบบเสียงและไวยากรณ์แตกต่างกัน การเรียนระบบเสียงและไวยากรณ์ของอีกภาษาหนึ่งจึงเป็นการยาก แต่การสอนโดยวิธีนี้เชื่อว่าการฝึกฝนอาจทำได้โดยการแสดงหรืออธิบายให้เห็นความแตกต่างของเสียง หรือโครงสร้างของภาษาที่เรียนกับภาษาของนักเรียน (Contrast in form and meaning) เมื่อนักเรียนเห็นความแตกต่างแล้วก็ทำการฝึกฝนโดยเลียนเสียงของเจ้าของภาษา การฝึกจะต้องทำโดยสม่ำเสมอและบ่อยครั้งที่สุดจนสามารถออกเสียงและใช้โครงสร้างได้โดยอัตโนมัติ โดยมีอุปกรณ์การสอนภาษาช่วย เช่น รูปแสดงอวัยวะและที่เกิดของเสียง (facial diagrams) เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

ขั้นทั้งห้าในการสอนตามวิธีภาษาศาสตร์

ขั้นที่หนึ่ง มุ่งความสนใจของผู้เรียนในสิ่งที่จะสอน (attention pointer) ครูจะบอกแก่ผู้เรียนว่าจะสอนอะไร ครูอาจให้ความแตกต่างของเสียงและโครงสร้าง เช่น ครูบอกว่า "เสียงสองเสียงนี้แตกต่างกันหรือไม่ ล, ร "หรือ" ประโยคสองประโยคนี้มีอะไรเพิ่มเติม ประโยค ก. แตกต่างกับประโยค ข. อย่างไร" เป็นต้น

ขั้นที่สอง ให้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับสิ่งที่ครูสอน เช่น ให้ตัวอย่างรูปประโยคที่ต้องการสอน โดยพูดปากเปล่าเพื่อฝึกการฟังของนักเรียน

ขั้นที่สาม เมื่อนักเรียนทราบว่าเรียนอะไรและเข้าใจสิ่งที่ครูสอนโดยตัวอย่างหรือการแสดงความแตกต่างแล้วให้นักเรียนสรุปกฎเกี่ยวกับเสียงหรือโครงสร้างที่เขาได้ยินหรือได้เรียนไปแล้วด้วยตนเอง ถ้ากฎที่นักเรียนสรุปนั้น ไม่สมบูรณ์ ครูอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือกลับไปสอนขั้นที่สองใหม่เมื่อเห็นว่านักเรียนยังไม่เข้าใจ

ขั้นที่สี่ เป็นขั้นฝึกฝนในเรื่องที่เรียน ครูควรให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนให้มากที่สุด เพราะการที่จะเรียนภาษาให้ได้ดีนั้นต้องอาศัยการฝึกฝนเป็นสำคัญ ในการฝึกการออกเสียง อาจฝึกทั้งชั้นพร้อมกันก่อนแล้วจึงให้ฝึกเป็นรายบุคคล

ขั้นที่ห้า เป็นขั้นการฝึกฝนที่ครูนำนักเรียนออกไปจากจุดที่เรียนทั้งนี้ เพื่อต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้สิ่งที่เรียนมาแล้ว เช่น เสียงหรือโครงสร้าง โดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่เพิ่งเรียนมา แต่สนใจสิ่งที่ต้องการจะพูด วิธีนี้ครูอาจใช้รูปภาพหรือสร้างสถานการณ์ที่ต้องทำให้นักเรียนพูดหรือฝึกแบบเทียบแทน (Substitution) หรือแบบแปรรูป (Conversion type) หรือการฝึกแบบร้องเพลง และสนทนาก็ได้

ผู้วิจัยได้พิจารณาหลักการต่าง ๆ ตามที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาแล้วนำมาปรับปรุงใช้เป็นแนวสำหรับการสอนฟังและพูดภาษาไทยแก่ผู้รับการฝึกอบรม อย่างไรก็ตาม การที่จะสอนวิชาฟังและพูดภาษาไทยแก่ผู้รับการฝึกอบรมซึ่งเป็นชาวเขาให้ได้ผลดีนั้น ทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะต้องรู้ลักษณะของภาษาไทยและภาษาของชาวเขาจนสามารถทราบความแตกต่างระหว่างภาษาทั้งสองนั้นได้ แล้วนำความแตกต่างกันนั้นมาฝึกฝนตามลำดับความสำคัญ วิธีนี้ นอกจากจะทำให้การสอนได้ผลดีแล้วยังเป็นการประหยัดเวลาอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย